

HADITH

Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi
International Journal of Hadith Researches
المجلة الدولية لأبحاث الحديث

Aralık / December / ديسمبر / 2024, 13: 409-421

1. Harput Klasik Hadis Meclisi (26-31 Ağustos 2024 Harput/Elazığ)

1st Harput Classical Hadith Assembly-I (August 26-31, 2024, Harput/Elazığ)

مجلس الحديث الكلاسيكي في خربوت - (26-31 أغسطس 2024، خربوت/العزيز)

Cansu Altınok

Doktora Öğrencisi, Ürdün Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Amman/Ürdün
Ph.D. Student, The University of Jordan, Faculty of Theology, Amman/Jordan
cansualtinok44@gmail.com

ORCID: orcid.org/0000-0002-7359-7560

RORID: <https://ror.org/05k89ew48>

Makale Bilgisi | Article Information

Makalenin Türü | Article Type: Toplantı Özeti / Meeting Summary

Geliş Tarihi | Received Date: 14.11.2024

Kabul Tarihi | Accepted Date: 30.11.2024

Yayın Tarihi | Published Date: 31.12.2024

Yayın Sezonu | Pub. Date Season: Aralık / December

Çıkar Çatışması | Competing Interests: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / No conflict of interest declared.

Finansman | Grant Support: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. / No external funding was used to support this research.

Atıf/Citation/اقتباس: Altınok, Cansu. "1. Harput Klasik Hadis Meclisi (26-31 Ağustos 2024 Harput/Elazığ)" *HADITH* 13 (Aralık 2024), 409-421.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Cansu Altınok)

Yayıncı/Published by: Veysel Özdemir.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / This article has been scanned by Turnitin. No plagiarism detected.
انتحال: تم فحص البحث بواسطة برنامج لأجل السرقة العلمية فلم يتم إيجاد أي سرقة علمية /

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hadith> | mail: index.hadith@samsun.edu.tr

Toplantı Özeti

1. Harput Klasik Hadis Meclisi (26-31 Ağustos 2024 Harput/Elazığ)

26-31 Ağustos 2024 tarihleri arasında Elazığ Harput Dini İhtisas Merkezi'nde gerçekleştirilen 1. Harput Klasik Hadis Meclisi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın destekleriyle Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından organize edilmiştir. Yerel düzeyde Elazığ Valiliği, Elazığ Belediyesi, Elazığ Müftülüğü, Elazığ Harput Dini İhtisas Merkezi Müdürlüğü ile Elazığ İlahiyat ve Harput İlim Vakfı etkinliğe destek sağlamıştır.

İlki 2002 yılında Bolu Gerede'de; onuncusu ise 2011'de son kez gerçekleştirilmesi sebebiyle İstanbul'da İslam Araştırmaları Merkezinde (İSAM) daha geniş katılımı ile icra edilen "Gerede Hadis Meclisleri"nin ardından Türkiye'deki muhtelif ilahiyat fakültelerinin hadis bilim dalları ev sahipliğinde her yıl farklı bir ilde ihtisas toplantılarına devam edilmesi kararlaştırılmıştı. Son kez 2016'da Yozgat'ta yapılan toplantının ardından sekiz yıl sonra özlenen bu gelenek Harput'ta gerçekleştirilmiş oldu. 22-23 Ağustos 2024 tarihleri arasında bu yıl dördüncüsü gerçekleşen Kadın Hadis Akademisyenleri (Muhaddisât) Buluşması'nın akabinde 26-31 Ağustos arasında düzenlenen Klasik Hadis Meclisi'yle Harput'ta yaklaşık 10 gün süren bir ilim şöleni yaşanmıştır.

Program akışına göre, altı gün boyunca gündüzleri camilerde klasik hadis dersleri, akşamları ise Harput Dini İhtisas Merkezi konferans salonunda paneller düzenlenmiştir. Klasik hadis dersleri kapsamında, biri hadis usulü diğeri ise İlelü'l-hadis alanlarında olmak üzere iki temel eser takip edilmiştir. Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih KAYA, Harput Ulu Camii'nde 09:00-10:30 ve 11:00-12:30 saatleri arasında her gün iki ders olarak ez-Zehebî (ö. 748/1348)'nin hadis usulü alanında muhtasar şekilde kaleme aldığı *el-Mûkızâ fî 'ilmi muştalaha'l-hadîs* isimli kitabını okutmuştur. Kitabın Rekâiz yayınları tarafından yayımlanan Ahmed b. Şihâb Hâmid neşri takip edilmiştir. Hindistanlı meşhur hadis âlimi Prof. Dr. Hamza el-Melîbârî ise Sara Hatun Camii'nde 13:45-15:15 ve 15:30-16:30 saatleri arasında her gün iki ders şeklinde Müslim (ö. 261/875)'in İlelü'l-hadîs alanında telif ettiği *Kitabü't-Temyîz*'ini okutmuştur. Kitabın Dâru İbni'l-Cevzî yayınlarından yayımlanan Abdülkâdir Mustafa el-Muhammedî'ye ait neşri takip edilmiştir. Gündüz derslerinin ardından dört saatlik bir ara verilmiş, akşamları ise 20:30-22:30 saatleri arasında paneller düzenlenmiştir.

1. Harput Klasik Hadis Meclisi

26 Ağustos Pazartesi günü 10:00-12:00 saatleri arasında davetli konuşmacıların yer aldığı açılış oturumu gerçekleştirildi. Oturum, Harput Dini İhtisas Merkezi Müdür Yardımcısı Sn. Mehmet Alataş'ın Kur'ân-ı Kerîm tilavetinin ardından Harput Dini İhtisas Merkezi Müdürü Dr. Yahya KARATAŞ'ın selamlama konuşmasıyla devam etti. Dr. Karataş, böyle bir ilim meclisine ev sahipliği

yapmaktan duydukları memnuniyeti ifade etti. Akabinde, Elazığ İl Müftüsü Sn. İrfan ÜSTÜNDAĞ programın hadis öğrenim geleneğindeki canlılığı yeniden hayata geçirdiğini belirterek, etkinliğin kendi illerinde yapılmasından duydukları memnuniyeti dile getirdi. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Veysel ÖZDEMİR, ilk rihleleri yapan sahâbîlerin tek bir hadis almak için bir aylık mesafeyi kat ettiklerine ve sonraki asırlarda âlimlerin hadis talebi için gerçekleştirdikleri meşakkatli ilim yolculuklarına değindi. Harput'ta düzenlenen Klasik Hadis Meclisi'nin Türkiye'nin çeşitli şehirlerindeki ilahiyat fakültelerinin öğretim üyeleri ile doktora ve yüksek lisans öğrencilerinin katılımıyla gerçekleşmesinin bu gelenek açısından önemi üzerinde durdu. Ardından, Diyanet İşleri Eski Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Fikret KARAMAN, Anadolu'nun fethiyle birlikte Harput'un önemli bir ilim merkezi haline gelmesine, bölgenin meşhur âlimlerine ve tarihî yapılarına değinerek bölgenin tarihî ve ilmî önemine dikkat çekti. Fırat Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mahmut DOĞRU ise konuşmasına, Gazze'nin ve Filistinlilerin yanında olduklarını belirterek başladı. Camilerde ve daha sonra Nizamiye Medreseleriyle birlikte yaygınlaşan eğitim kurumlarında yapılan ilim meclisleri gibi, bugün de Harput'ta düzenlenen hadis meclisinin ne kadar kıymetli olduğunu vurguladı. Elazığ Belediye Başkan Vekili Sn. Nazif BİLGİNOĞLU, medrese kültürü ile modern kültürün bir araya geldiği bu buluşmanın, Harput'un tarih boyunca sahip olduğu ilmî hareketliliğe katkı yaptığını ifade etti. Akabinde, Diyanet Akademisi Başkanı Doç. Dr. Enver Osman KAN, Hz. Peygamber'in mesajının evrensel bir nitelik taşıdığına, sadece bir döneme veya mekâna hitap etmekle kalmayıp Müslümanların her çağda karşılaştıkları sorunlara çözüm sunacağına değindi. Günümüzde İslam dünyasının geride kalmışlığına ve çeşitli krizlere çözüm ararken, Hz. Peygamber'in örneğinin göz önüne alınması gerektiğinin üzerinde durdu. Son olarak, Elazığ Valisi Sn. Numan HATİPOĞLU, İslam medeniyetinin asırlar boyunca eğitim kurumlarının inşasına ve ilmin yayılmasına büyük katkılar sunduğunu ancak günümüzde İslam dünyasının bu ilim geleneğinden uzaklaştığını ve geçmişteki alimlerin izinden gidilerek ilmî mirasın yeniden canlandırılmasının gereğini vurguladı.

Açılış konuşmalarının akabinde verilen öğle yemeği arasının ardından 13:45'te Prof. Dr. Hamza el-Melîbârî'nin Sara Hatun Camii'ndeki *et-Temyîz* dersinin ilki yapıldı. Prof. el-Melîbârî, giriş mahiyetindeki ilk derste İmam Müslim ve *et-Temyîz* kitabı hakkında tanıtıcı bilgiler sundu. Müslim'in bazı kimseler tarafından yöneltilen hadise sahih veya zayıf hükmü vermenin ilmî olarak bir anlam ifade etmeyeceği yönündeki itirazlara cevap vermek ve sünneti savunmak maksadıyla bu kitabı kaleme aldığına vurgu yaptı. Müslim, *et-Temyîz*'de hadis tenkidıyla alakalı bazı meselelere temas ettiği bir mukaddimededen sonra illetli yirmi beş hadisi incelemiştir. Bu derste, mukaddimedede değindiği Hz. Peygamber'in hadislerinin iyi bir şekilde ezberlenip doğru bir şekilde aktarılmasına dair zikrettiği üç rivayete işaret edildi. Sonrasında Prof. el-Melîbârî, Müslim'in hadislerin tahammül ve edasında titiz ve dikkatli olma konusunda açtığı kısımda sahâbe, tâbiûn ve sonraki dönem âlimlerinden zikrettiği otuz iki rivayete değindi. Müslim'in böylece hadis tenkit faaliyeti kaide ve ilkelerinin kendisiyle başlamadığını, sahâbe ve tâbiûn ile başladığını göstermek istediğinin altını çizdi.

Programın ilk gün paneli Prof. Dr. Veli ATMACA moderatörlüğünde “Hadis Çalışmalarının Dünü” başlığıyla gerçekleştirildi. İlk olarak Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali ERBAŞ, hadis ve sünnetin önemine dair konferansını gerçekleştirdi. Ardından ilk tebliğci Doç. Dr. Şule Yüksel UYSAL, ihtiyaca binaen doğal bir seyir içinde gelişerek bir ilim alanına dönüşen hadis ilminin, siyasi tarih, sosyal olaylar ve ilmî çatışmalarla derin bir etkileşim içinde olduğunu vurguladı. Bu bağlamda, hadis literatürünün ilk asırdan modern döneme kadar nasıl geliştiğine ve bu süreçte meydana gelen siyasi ve sosyal olaylardan nasıl etkilendiğine dair özlü bir değerlendirme sundu. İkinci tebliğci Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, günümüzün önemli hadis âlimlerinden Ebû Gudde, Şuayb Arnaût ve Nureddin Itr’ın hadis ilmine katkıları doğrultusunda Suriye’nin iç savaştan önceki ilmî canlılığını gündeme getirdi. Oturumun son tebliğini sunan Prof. Dr. Ahmet ÜRKMEZ, tecrübeleri çerçevesinde hadis ilminin Türkiye’deki geçmişine dair çeşitli konulara temas etti.

27 Ağustos Salı günü 09:00-12:30 saatleri arasında Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih KAYA’nın Harput Ulu Camii’nde ilk *el-Mûkîza* dersi yapıldı. Kaya, bu derste ez-Zehebî’nin hayatı ve ilmî kişiliği ile *el-Mûkîza* kitabı hakkında tanıtıcı bilgiler sundu. ez-Zehebî’nin müteahhir dönemde râvileri en iyi tanıyan isimlerden olduğuna ve kitaplarına müracaat edilmeden tarih yazıcılığı yapılamayacağına dikkat çekti. Daha sonra *el-Mûkîza*’nın baskı ve el yazmaları ile üzerine yapılan çalışmalardan bahsetti. Dersler esnasında da sık sık atıf yaptığı Şerîf Hâtim el-Avni’nin şerhine işaret etti. İbnü’s-Salâh’ın ‘*Ulûmü’l-hadîs*’ini ihtisar eden İbn Dakikul’îd’in *el-İktirâh*’ının muhtasarı ve ez-Zehebî’nin tek hadis usulü eseri olan *el-Mûkîza*’nın ona aidiyetinin kesin olduğuna ve ellili yaşlarından sonra yazması sebebiyle olgunluk dönemi eseri olduğuna değindi. *el-İktirâh*’ın muhtevası hakkında bilgi verdikten sonra *el-Mûkîza* ile karşılaştırmasını yaptı. Bunlar dışında Kaya, hadis tahammül ve edâ yollarının doktora tezi olarak çalışılmasını önerdi. Tüm yolların bir arada çalışılması zor olacağı için semâ ve kırâatın; icâzet, münâvele ve mükâtebenin; ilam, vasiyet ve vicâdenin bir arada çalışılmasını ve her birinin ne zaman ortaya çıktığı, bu yollara neden ihtiyaç duyulduğu gibi sorulara detaylı cevap aranması gerektiğini belirtti. Öğle yemeği arasının ardından Sara Hatun Camii’nde *et-Temyîz* dersi başladı. Prof. Dr. Hamza el-Melîbârî, râvisi ister sika ister zayıf olsun hadisin sıhhatini zedeleyen illetleri (gizli kusurları) ortaya çıkarmayı amaçlayan ilim şeklinde tarif ettiği ilelül-hadisın önemine değindi. Hadise sahih veya zayıf hükmü vermenin ancak erken dönem hadis münekkitlerinin yöntemini takip ederek bir rivayetin tüm tariklerini ve rical bilgisini eksiksiz toplayıp aralarında muâraza/mukârene (karşılaştırma) yaptıktan sonra olabileceğinin altını çizdi. Böylece sened ve metinde teferrüd ve muhalefet durumlarına dikkat çekti. Gündüz programı kapsamındaki klasik hadis okumaları sonrası dört saatlik dinlenme ve akşam yemeği arası verildi.

Programın ikinci gününde gerçekleştirilen panel, Prof. Dr. Mehmet BİLEN moderatörlüğünde “Arap Dünyasında Akademik Hadis Çalışmaları” başlığını taşımaktaydı. Oturumun ilk tebliğini “Ürdün’de Hadis Çalışmaları” başlığıyla Dr. Öğr. Üyesi Serkan DEMİR ile hazırlayan Cansu ALTINOK, İslami ilimler alanındaki çalışmalarıyla öne çıkan Ürdün Üniversitesi’nin kütüphane veri tabanında

yer alan ve hadis alanında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenme, tasnif ve değerlendirmesini sundu. Hadis alanındaki çalışmalarda hangi konulara yoğunlaşıldığına ve hangi konularda eksik kalındığına değindi. İkinci konuşmacı Doç. Dr. Ahmet ÖZDEMİR, sunumuna Umman Sultanlığı hakkında verdiği özet bilgilerle başladı ve ardından Umman'ın resmî mezhebi olan İbâdiyye'nin, kendi mezhep âlimleri tarafından telif edilen hadis mecmualarından bahsetti. Özdemir, İbâdiyye'nin kendi kaynaklarını daha sahih ve güvenilir gördüğünü ancak ihtiyaç duyduklarında diğer mezheplerin kaynaklarına da başvurduklarını ifade etti. Bu bağlamda mütevatir ve âhâd hadisler, sünnetin vahiy kaynaklı olup olmadığı, imametin Kureyşliliği gibi bazı konularda İbâdiyye'nin görüşlerine temas etti. Üçüncü tebliğci Dr. Öğr. Üyesi Adil ÖZTEKİN, ilmî ve fikrî çeşitliliği ile İslam düşüncesinin gelişiminde önemli bir merkez olan Mısır'da on dokuzuncu yüzyıldan günümüze kadar yapılan hadise yönelik metin tenkidi çalışmalarını ele aldı ve bu çalışmalar içindeki dört temel eğilim olan geleneksel yaklaşım, mutedil yaklaşım, radikal yaklaşım ve Kur'âniyyûn yaklaşımını detaylandırdı. Dördüncü konuşmacı Doç. Dr. Ahmed SNOBER, son çeyrek yüzyılda Arap dünyasında hadis tenkidi ve ilelü'l-hadis ilmi alanında yapılan çalışmalardan ve bu çalışmalardaki iki temel yönelimden bahsetti. İlk yönelim, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında başlayıp 1980'lere kadar Arap dünyasında hâkim olmuş olup, hadis usulünün genel kaidelerinin hadis senetlerinin zahirine uygulanması yoluyla hadislere sahih veya zayıf hükmü verilmesi esasına dayanmaktadır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında yaygınlaşan ikinci yaklaşıma göre ise, her hadisin tüm tarikleri toplanıp tüm karineler detaylı bir şekilde incelendikten sonra hadise sıhhat hükmü verilmelidir. Oturumun son konuşmacısı Doç. Dr. Abdulvasıf ERASLAN ise yüksek lisans tezi olarak kaleme aldığı Prof. Dr. Hamza b. Abdullah el-Melîbârî'nin hadis problemleri ile ilgili görüşlerini ve bu görüşler üzerindeki tartışmaları ele aldı.

28 Ağustos Çarşamba günü, Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih Kaya *el-Mûkıza* dersinde sahih hadis başlığını işledi. Sahih hadisin şartlarıyla ilgili olarak râvide adaletin şart koşulmasının tek sebebinin doğruluk tespiti olduğuna, bu sebeple doğru sözlü bid'atçı râvinin haberinin kabul edildiğine dikkat çekti. Adaletin en kritik nokta olduğunu ve onun tespitinden sonra zabta bakılıp doğrusu hatasından fazla olan râvinin hadisinin kabul edildiğini dile getirdi. Sahih hadisin bir diğer şartı olan şâz teriminin ilk dönem hadisçiler tarafından müteahhir dönem muhaddislerinin ıstılahından daha geniş bir anlamda kullanıldığını ve ilk dönemlerde şâzın, râvinin sika ya da zayıf olmasından bağımsız olarak, râvinin rivayette teferrüd etmesi anlamını içerdiğini vurguladı. Mütekaddimûnun kullanımına göre teferrüd içinde makbul ve merdud olanların bulunduğunu belirterek, teferrüdün kabul edilmesi için râvinin hıfz ve itkanına, tabakasına, hocasından rivayet eden öğrenciler arasında teferrüd ediyorsa hocasıyla olan ilişkisinin boyutuna bakıldığını aktardı. Ardından ez-Zehebî'nin sahih hadis için tedlis bulunmaması şartını eklemesi doğrultusunda yüz elli civarında müdellis râvi bulunduğunu ve hadis rivayetinde tedlisin etrafında büyük tartışmalar yapılacak bir konu olmadığını belirtti. Daha sonra muhteva tenkidi ve metin tenkidi kavramlarını birbirinden ayırdı ve muhteva tenkidinin hadisçilerin

vazifesi olmadığını dile getirdi. İbn Hacer'in, muhaddisleri fıkıhçıların metodunu kullananlar ve hadisçilerin metodunu esas alanlar olarak ikiye ayırdığını zikreden Kaya, hadisçilerin usulünün muteber olduğunu ve bu çerçevede muhkem ve mütevatir gibi hadis ilminin konusu olmayan başlıkların hadis ilmine dâhil edilmesinin problemlere yol açtığını belirtti. Son olarak ülkemiz hadis araştırmacıları için cerh ve ta'dil, râvi bilgisi ve ilelü'l-hadîs gibi hadis ilmi konularına daha fazla yönelmesi tavsiyesinde bulundu. Prof. Dr. Hamza el-Melîbârî ise Müslim'in hatalı nakledilmiş bazı hadislerin sened veya metninde yer alan illetlerin nasıl tespit edileceğini açıkladığı *et-Temyîz* kitabından bazı illetli hadis örneklerini ele aldı. Önde gelen muhaddislerin dahi hataya düşebileceğini ve münekkit muhaddislerin, bu hataları, hadislerin tüm tariklerini topladıktan sonra aralarında mukârene ederek tespit ettiklerini örnekler üzerinden gösterdi. Günümüzde de hadis tenkit faaliyetinde mütakaddimûnun uyguladığı bu metodu takip etmenin gerekliliğini vurgulayan Prof. el-Melîbârî, sünneti korumanın ancak bu usulü benimseyerek gerçekleşeceğini altını çizdi. Gündüz derslerinin 16:30'da tamamlanmasının ardından ise Harput gezisi yapıldı.

Programın üçüncü gününde düzenlenen panel, Prof. Dr. Zişan TÜRCAN moderatörlüğünde "Batı'da Akademik Hadis Çalışmaları" başlığıyla gerçekleştirildi. İlk konuşmacı Doç. Dr. Fatma KIZIL, Goldziher sonrası oryantalistlerin hadis alanındaki akademik araştırmaları hakkında birçok çalışma yapıldığını belirterek, sunumunda özellikle son 15 yılda oryantalistlerin çalışmalarına odaklanacağını ifade etti. Kızıl, son olarak 2000'li yıllarda Türkiye'deki çalışmalarda çok atıf alan oryantalistlerin bugünkü durumlarından bahsederek sunumunu tamamladı. Oturumun ikinci sunumu "Alman Oryantalizminde Hadis Çalışmaları" başlığıyla Prof. Dr. Abdullah Taha İMAMOĞLU tarafından gerçekleştirildi. Prof. İmamoğlu, Alman oryantalistlerin ilgilendiği temel konuları ve Alman akademisinde hadis çalışmalarının entelektüel arka planını ele aldı. Son konuşmacı Dr. Fatma Yüksel Çamur ise Batı'daki edebiyat ve dil bilimi teorilerinin akademik hadis araştırmalarında nasıl değerlendirilebileceği üzerinde durdu. Çamur, günümüzde Hz. Peygamber'i anlamak ve anlatmak bağlamında, hadis anlatısını inceleyecek bir İslam anlatıbiliminin inşa edilmesi gerekliliğine dikkat çekti.

29 Ağustos Perşembe günü *el-Mûkîza* dersinde hasen hadis başlığı işlendi. İbnü's-Salâh'ın, *et-Tirmizî'nin* hasen-sahih dediği hadislerin biri sahih diğeri hasen iki senedle rivayet edildiği, isnadlardan birine nisbetle hasen; diğeri nisbetle sahih dediği görüşünü isabetli bulmayan Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih Kaya, bu konuda İbn Dakikü'l-İd ve ez-Zehebî'nin değerlendirmelerini doğru buldu. Onlara göre hasen ve sahih birbirinden farklı olmayıp iç içe kavramlardır ve hadisin sahihliği hasen olmasını içerir. Ayrıca râvide sıdk ve yalancılıktan uzak bulunmak gibi daha aşağı mertebede bulunan sıfatların var oluşu, hıfz ve itkan gibi daha üstün sıfatların bulunmasına engel teşkil etmez. Diğer bir ifadeyle daha yüksek sıfatların bulunması, daha aşağı derecedeki sıfatların bulunmasını zaten içerir. Aynı zamanda Kaya, İbn Hacer'in bir müctehidin hasen-sahih kullanımının hadisin hükmü hakkındaki tereddüdünü ifade ettiğine dair görüşünü eleştirdi. Son olarak *et-Tirmizî'nin* kullanımında hasenin

ne anlam ifade ettiğinin henüz net olarak ortaya konulmadığına ve bu konunun yeni çalışmalarda incelenmesi gerektiğine dikkat çekti.¹ *et-Temyîz* dersi ise Prof. el-Melîbârî'nin slaytlar üzerinden sunacağı konular olması sebebiyle Sara Hatun Camii yerine Harput Dini İhtisas Merkezi konferans salonunda gerçekleştirildi. Münekkitlerin en güvenilir görülen bir râvinin dahi hata yapabileceğini göz önünde bulundurduğuna vurgu yapan Prof. el-Melîbârî, *et-Temyîz*'de zikredilen illetli hadis örneklerinin incelemesini rivayetlerin sened ve metinlerini detaylı bir biçimde analiz ederek, adeta haritasını ortaya koyduğu sunumuyla yaptı. Gündüz programı kapsamında klasik okumaların tamamlanmasının ardından Harput Kalesi gezisi yapıldı.

Programın dördüncü gün paneli, Prof. Dr. Veysel ÖZDEMİR moderatörlüğünde gerçekleştirilen “Türkiye’de Akademik Hadis Çalışmaları” başlığıyla, Prof. Dr. Muammer BAYRAKTUTAR’ın Türkiye’de son yüzyılda hadis ve sünnet alanında düzenlenen sempozyumları ele aldığı tebliğiyle başladı. Prof. Bayraktutar, bu alandaki sempozyumların 1976 yılında İstanbul’da düzenlenen Siret Sempozyumu ile başladığını ve bugüne kadar hadis ve sünnet alanında gerçekleştirilen sempozyum sayısının 27, bu sempozyumlarda sunulan tebliğ sayısının ise 715 olduğunu belirtti. Sempozyumlarda ele alınan konu başlıklarından özetle bahsetti. Ayrıca Batı’da ilk sempozyum 1800’lerde düzenlenirken, Türkiye’de ise sünnet alanında ilk sempozyumun yaklaşık yüz yıl sonra gerçekleşmiş olmasına dikkat çekti. Son konuşmacı Prof. Dr. Salih KESGİN, Türkiye’de son yıllarda hadis akademisinin gelişimini ele alarak, hadis alanında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin odaklandığı konulara göre tasnif ve değerlendirmesini yaptı. Sunumun nihayetinde akademik hadis çalışmalarına yönelik gelecek için öneriler ve yol haritası sundu.

30 Ağustos Cuma günü, *el-Mûkîza* dersinde hasen hadis başlığının son kısmı olan en üst mertebedeki hasen hadis senetleri zikredildi. Ardından zayıf, matrûh ve mevzû başlıkları işlendi. Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih Kaya zayıf başlığı altında, Sünen türü eserlerde hadislerle ihticâc etmek amaçlandığından bu kitaplardaki zayıf rivayetlerin çoğunluğunun zayıflığının şiddetli olmadığına dikkat çekti. Şiddetli zayıf rivayetlerin ise münekkitlerin ictihad farklılığından kaynaklandığını belirtti. *et-Tirmizî*'nin, fakihlerin delil olarak kullandığı hadisler arasında sahih ve zayıf olanları gösterme amacı taşıdığından, kitabında zayıf hadis bulunmasının normal olduğunu ifade etti. Matrûh istilahının ise ilk dönem muhaddisler tarafından kullanılmadığını, bir hadis türünü ifade etmek için bu terimi ilk defa *ez-Zehbî*'nin ihdas ettiğini belirterek onu eleştirdi. Daha sonra, mevzû hadislerin tespitinde hadis metninin genel kaidelere aykırı olmasının bir yöntem olduğunu ancak bu öznel bir değerlendirme olacağı için isnad vurgusunun daha güçlü olması gerektiğini dile getirdi. Mevzû başlığı altında değindiği başka bir konu, ilk dönem münekkitlerinin metruk veya mevzû hükmü verdiği bir rivayete sonraki dönemlerde sahih hükmü verilemeyeceğiydi. Örnek olarak, İbn Hacer’in

¹ Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih Kaya, Prof. Dr. Hâlid ed-Düreys’in 1995 yılında Ümmü’l-Kurâ Üniversitesinde savunduğu “Ârâu’l-muhaddisîn fi’l-hadîsi’l-hasen li-zâtihi ve li-ğayrihi” başlıklı beş ciltlik doktora tezinde dahi Tirmizî'nin hasen kullanımından kastını net olarak ortaya koyamadığını belirtti.

Garânik Meselesi hakkında birçok rivayet olmasından yola çıkarak hadisenin bir aslı olabileceği yönündeki değerlendirmesini eleştirdi. Ayrıca Kaya, hadis cüz'lerinin rivayet tarihindeki yerine dair bir doktora tezi yapılması önerisinde bulundu. Bu cüz'lerin, bir telif türü olarak mı bu şekilde isimlendirildiği yoksa hacimle ilgili bir değerlendirmeye mi dayandığının ortaya konulmasının gerekliliğini vurguladı. Prof. Dr. Hamza el-Melîbârî'nin *Kitâbü't-Temyîz* dersinde ise Müslim'in zikrettiği sika râvilerin düştüğü hatalar neticesinde illetli hale gelen hadis örneklerinin incelenmesine devam edildi. Prof. el-Melîbârî, ilk dönem hadisçilerinin bir rivayeti değerlendirirken incelemeye öncelikle râviden başlamayıp, doğrudan rivayetin kendisinden yola çıktıklarını ve bu süreçte mukârene metodunu kullanarak rivayetleri incelediklerini aktardı. Râviler hakkında hüküm verirken bu hükümleri bizzat râvilerin rivayetlerini inceleyerek kendilerinin tespit ettiğine, böylece rivayet değerlendirme sürecine adeta sıfırdan başladıklarına vurgu yaptı.

Gündüz derslerinin ardından verilen dinlenme arası akabinde ise programın son gün paneli Prof. Dr. Bünyamin ERUL moderatörlüğünde "Akademik Hadis Çalışmalarının Geleceği" başlığıyla gerçekleştirildi. İlk tebliğci Prof. Dr. Bekir KUZUDİŞLİ, Batı'da, Arap dünyasında ve Türkiye'de fikrî ve entelektüel yönelimler, kişiler ve kurumlar çerçevesinde hadis çalışmalarında odaklanılan ve eksik kalan konuları ele aldı. Prof. Kuzudişli, Türkiye'deki akademik hadis çalışmalarının geleceğine dair, göz ardı edilen konular ve kullanılan yöntemler üzerinden çeşitli tavsiyelerde bulundu. İkinci konuşmacı Prof. Dr. Veli ATMACA, akademik hadis çalışmalarındaki problemlere değinerek özelde hadis, genelde İslami ilimler araştırmalarının geleceğine dair çeşitli tavsiye ve öneriler sundu.

31 Ağustos Cumartesi günü *el-Mûkîza* ve *et-Temyîz* derslerinin sonuncusu yapıldı. *el-Mûkîza*'dan mürsel, mevkuf, merfu, mevsul, müsned, şâz, münker, garib, müselsel ve mu'an'an başlıkları tamamlandı. Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih Kaya, Ebû Dâvûd ve İbn Ebû Hâtim'in *el-Merâsil*'inde tebeu't-tâbiînin doğrudan Hz. Peygamber'den yahut sahâbeden olan rivayetlerinin de irsâl kapsamına alındığından, mütekaddim dönem hadisçilerin mürseli sonraki dönemlerdeki kullanımdan daha geniş anlamda kullandıklarını ifade etti. Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih Kaya, Ebû Dâvûd ve İbn Ebû Hâtim'in *el-Merâsil* adlı eserlerinde, tebeu't-tâbiînin doğrudan Hz. Peygamber'den veya sahâbeden olan rivayetlerinin de irsâl kapsamında değerlendirildiğini ve bu durumun mütekaddim dönem hadisçilerin mürsel kavramını sonraki dönemlere kıyasla daha geniş bir anlamda kullandıklarını gösterdiğini belirtti. Bu doğrultuda, müteahhir dönem hadis usûlü yazıcılığında problemler olduğuna ve buna dikkat etmek gerektiğine işaret etti. Mürsele ilişkin değindiği diğer bir konu fakihler ve hadisçilerin mürsele yaklaşım farkıydı. Bu bağlamda, hadisin sıhhati ve hadisle amel etmenin farklı şeyler olduğunu vurguladı. Ardından müsned hadis ile ilgili olarak, muttasıl olma şartının bulunup bulunmadığı hususunda kesin bir sonuca ulaşmadığını ifade etti. Aziz hadis konusunda, iki kişinin rivayet ettiği hadisi farklı bir tür olarak kabul edip bu şekilde isimlendirmenin doğru olmadığını dile getirdi. Ziyâdetü's-sika hakkında ise mutlak olarak kabul edilmeyeceğinin altını çizdi. Ayrıca Kaya, mevkûf ve maktû hadislerin bir makale konusu olarak çalışılmasını önerdi. Sahâbe ve tâbiînin söz ve

fiilleri hadis kabul edilirken, onların takrirleri ve sıfatlarının neden hadis kabul edilmediğinin ortaya konmasının önemine işaret etti. Önerdiği bir diğer çalışma konusu da İbn Teymiyye'nin hadisçiliği idi. Bütün eserleri taranarak bir doktora tezi yazılması gerektiğini söyledi. Mu'an'an başlığında ise Şerif Hâtîm ile İbrahim el-Lâhim arasında geçen mu'an'an hadisle ilgili olarak likâ ve muâsarât tartışmalarına değindi ve modern dönemde mu'an'an hadis etrafındaki tartışmaların yüksek lisans tezi olarak çalışılmasını önerdi. Ayrıca ilk dönemlerdeki tartışmalar da dâhil edilerek doktora tez konusu olabileceğini belirtti. Son olarak değindiği bir konu hadis rivayetinin insanî boyutları hakkında yeterince çalışma olmadığıydı. Muhaddisleri yeterince tanımadığımızı belirten Kaya, onların duyguları, korkuları ve arzuları gibi insanî yönlerinin rivayetlerine etkisinin çalışılmasının gerekliliğini vurguladı. Prof. Dr. Hamza el-Melîbârî ise *et-Temyîz* dersinde, günümüzde sünneti ihlasla savunmak için ilk dönem hadis âlimlerinin metodunu takip etmenin önemine yeniden dikkatleri çekti. Bu dersle birlikte *et-Temyîz*'den yaklaşık on tane illetli hadis örneği detaylı incelenerek tamamlanmış oldu.

Gündüz olan klasik hadis okumalarının tamamlanmasıyla verilen aranın ardından 20:30-22:00 saatleri arasında davetli konuşmacıların yer aldığı kapanış oturumu gerçekleştirildi. Kapanış konuşmalarını sırasıyla Harput Dini İhtisas Merkezi Müdürü Dr. Yahya KARATAŞ, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Veysel ÖZDEMİR, Fırat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fahrettin GÖKTAŞ, Elazığ Belediye Başkan Vekili Nazif BİLGİNOĞLU ve Elazığ Valisi Numan HATİPOĞLU gerçekleştirdi. Konuşmacılar programın şehrin tanıtımına olan katkısına da değinerek sonraki toplantılar için ev sahipliği yapmaya hazır olduklarını vurguladılar. Harput Klasik Hadis Meclisi'nin kapanış konferansının, Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Prof. Dr. Halis AYDEMİR tarafından yapılması planlanmıştı. Ancak Prof. Aydemir'in programa katılamaması sebebiyle, kapanış konuşmasını Prof. Dr. Bünyamin ERUL "Sünnetten Vahdete" başlığıyla icra etti. Prof. Erul, "Yerin altında şehitlerin kanı ve ulemânın mürekkebinin olduğu bir bölgede muhakkak yerden hayat fışkırır." ifadesiyle, yaklaşık on gündür Harput'un asli kimliğine büründüğünü vurgulayarak bu meclisin Harput'ta yapılmasının tesadüf olmadığını belirtti. Ayrıca, on yıl boyunca Bolu Gerede'de gerçekleştirilen hadis meclislerini düzenleyen isimlerden biri olarak, 13 yılın ardından daha geniş katılımlı ve daha uzun süreli gerçekleşen bu meclisi coşkuyla karşıladığını ifade etti. Ardından, iman ve itikad, ibadetler, ahlak, hukuk ve muamelât, kültür ve medeniyet ile son olarak düşünce ve siyasette sünnetin Müslümanlar üzerindeki rolü ve yansımalarını ele alarak, nebevî sünnetin ümmetin birliğini nasıl sağladığına dair konuşmasını gerçekleştirdi.

1 Eylül Pazar günü 10:30'da Harput Dini İhtisas Merkezinden hareket eden üç otobüsle Keban ve Sivrice gezisi yapıldı. İlk olarak Çırçır Şelalesi'nde kısa bir gezintiden sonra Keban Barajına hareket edildi. Ardından, Elazığ Kapalı Çarşısı gezilip Hazar Gölü'nde yenilen akşam yemeği sonrası konaklama yerlerine dönüldü. 25 Ağustos'ta girişlerin başladığı Harput Dini İhtisas Merkezi'nin konaklama yerinden çıkışlar ise 2 Eylül'de tamamlandı.

Son olarak, başta Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Veysel Özdemir olmak üzere bu etkinliği planlayıp hayata geçiren ve emeği geçenlere şükranlarımızı arz ederiz.

Sonuç

Türkiye'deki hadis akademisyenlerini ve öğrencilerini bir araya getiren bu buluşma, uzun zamandır özlenen bir geleneğin canlanmasına vesile olmuştur. Medrese ve akademiye buluşturan bu mecliste, gündüzleri camilerde yapılan klasik hadis dersleri vesilesiyle ilim tâlipleri, klasik hadis öğrenim geleneğindeki hadislerin eda ve tahammül edildiği meclisleri bir nevi yeniden yaşamış ve bu meclislerin bereketinden istifade etme fırsatı yakalamıştır. Akşamları gerçekleştirilen paneller ise, güncel ilmî konuların tartışıldığı ve gerek ülkemizde gerek Batı'da ve Arap dünyasında akademik dünyanın nabzının tutulduğu etkinlikler olmuştur.

Derslerin ve panellerin yanı sıra dinlenme aralarında dahi lobide çay eşliğinde kıymetli hocaların etrafında ilim halkaları kuruluyor, samimi sohbetler ediliyordu. Ayrıca, akşam 22:30'da panellerin bitişiyle gün bitmiyor; yine lobide gece yarısına kadar hocaların etrafında ayrı masalarda grup grup sohbet meclisleri devam ediyordu. Bu kısa molalar bile ilmî müzakerelerin yapıldığı verimli zaman dilimlerine dönüşüyordu. Diğer yandan, yeni dostluklar kurma açısından zengin bir ortam oluşturuyor; sohbetler sırasında paylaşılan tecrübeler, fikir alışverişleri ve ortak projeler üzerine yapılan planlar, bu dostlukları daha da pekiştiriyordu. Aynı zamanda, genç akademisyenler için tezlerini ve ilmî çalışmalarını alanlarında uzmanlaşmış diğer ilim insanlarıyla paylaşım ufuk açıcı istişarelerde bulunma ve onların yönlendirmelerinden istifade etme imkânı sunan bu ortam, ilim için bir yola giren kimseye Allah'ın cennet yolunu kolaylaştırdığını ve meleklerin kanatlarını onlar üzerine serdiğini haber veren Hz. Peygamber'in müjdesine² nail olmak amacıyla Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden Elazığ'a gelen hadis tâlipleri için kaçırılmayacak bir fırsat sunuyordu. Sonuç olarak, emeği geçen herkese bir kez daha şükranlarımızı sunar, bu güzel geleneğin devamını temenni ederiz.

² Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *el-Câmi'u'l-kebir*, nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (b.y.: Dâru'l-Garbil'l-İslâmî, 1416/1996), "İlim", 19 (No. 2682).

Toplantı Özeti

1. Harput Klasik Hadis Meclisi (26-31 Ağustos 2024 Harput/Elazığ)

Bu çalışmada 26-31 Ağustos 2024 tarihleri arasında yurt içi ve yurt dışından yaklaşık 200 akademisyenin katılımıyla Elazığ Harput Dini İhtisas Merkezi'nde gerçekleşen 1. Harput Klasik Hadis Meclisi programının içeriğine dair bir tanıtım yapılacaktır. Program boyunca gündüz dersleri kapsamında Öğr. Gör. Dr. Mehmet Fatih Kaya, Harput Ulu Camii'nde Zehebî (ö. 748/1348)'nin hadis usulü alanında kaleme aldığı el-Mûkızâ fî 'ilmi muştalâhî'l-hadîs isimli eserini; Prof. Dr. Hamza el-Melîbârî ise Sara Hatun Camii'nde Müslim (ö. 261/875)'in İlelü'l-hadîs alanında telif ettiği Kitâbü't-Temyîz'ini okutmuştur. Akşamları ise Elazığ Harput Dini İhtisas Merkezi konferans salonunda paneller düzenlenmiştir. İlk gün paneli Doç. Dr. Şule Yüksel Uysal, Prof. Dr. Ahmet Ürkmez ve Prof. Dr. Enbiya Yıldırım'ın tebliğleriyle "Hadis Çalışmalarının Dünü" başlığıyla; ikinci gün paneli, Cansu Altınok, Dr. Öğr. Üyesi Adil Öztekin, Doç. Dr. Ahmet Özdemir ve Doç. Dr. Ahmed Snober'in sunumlarıyla "Arap Dünyasında Akademik Hadis Çalışmaları" başlığıyla; üçüncü gün paneli Doç. Dr. Fatma Kızıl, Prof. Dr. Abdullah Taha İmamoğlu ve Dr. Fatma Yüksel Çamur'un katılımlarıyla "Batı'da Akademik Hadis Çalışmaları" başlığıyla; dördüncü gün paneli Prof. Dr. Salih Kesgin ve Prof. Dr. Muammer Bayraktutar'ın sunumlarıyla "Türkiye'de Akademik Hadis Çalışmaları" başlığıyla; beşinci ve son panel ise, Prof. Dr. Bekir Kuzudişli ve Prof. Dr. Veli Atmaca'nın sunumlarıyla "Akademik Hadis Çalışmalarının Geleceği" başlığıyla gerçekleştirildi.

Keywords:

Hadis, Harput, Meclis, Cami, Akademik Buluşma.

Meeting Summary

1st Harput Classical Hadith Assembly-I (August 26-31, 2024, Harput/Elazığ)

In this study, an introduction will be made to the content of the 1st Harput Classical Hadith Assembly program, which took place at the Elazığ Harput Religious Specialization Center between August 26-31, 2024, with the participation of approximately 200 academics from both national and international institutions. Throughout the program, Lecturer Dr. Mehmet Fatih Kaya taught al-Dhahabi's (d. 748/1348) work titled *al-Mūqīza fī 'ilm muṣṭalaḥ al-ḥadīth*, written in the field of Hadith methodology, at the Harput Grand Mosque whereas Prof. Dr. Hamza al-Malibari taught Muslim's (d. 261/875) *Kitāb al-Tamyīz*, authored in the field of *'ilal al-ḥadīth*, at Sara Hatun Mosque. In the evenings, Panels were organized in the conference hall of the Elazığ Harput Religious Specialization Center. The first day's panel "The Past of Hadith Studies" featured presentations by Assoc. Prof. Dr. Şule Yüksel Uysal, Prof. Dr. Ahmet Ürkmez, and Prof. Dr. Enbiya Yıldırım. The second day's panel "Academic Hadith Studies in the Arab World" included presentations by Cansu Altınok, Dr. Lecturer Adil Öztekin, Assoc. Prof. Dr. Ahmet Özdemir, and Assoc. Prof. Dr. Ahmed Snober. The third day's panel "Academic Hadith Studies in the West" hosted presentations by Assoc. Prof. Dr. Fatma Kızıl, Prof. Dr. Abdullah Taha İmamoğlu, and Dr. Fatma Yüksel Çamur. The fourth day's panel "Academic Hadith Studies in Turkey" featured presentations by Prof. Dr. Salih Kesgin and Prof. Dr. Muammer Bayraktutar. The fifth and final panel "The Future of Academic Hadith Studies" concluded with presentations by Prof. Dr. Bekir Kuzudişli and Prof. Dr. Veli Atmaca.

Keywords:

Ḥadīth, Harput, Assembly, Mosque, Academic Meeting.

Kaynaklar / References / المصادر

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. el-Câmi'ü'l-kebîr. nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. 6 Cilt. b.y.: Dâru'l-Garbil'l-İslâmî, 1. Basım, 1416/1996.